

– 30,8%). Відповідне зростання частки продажу товарів через магазини та великі торговельні мережі свідчить про збільшення обсягів торгівлі через канали, які практично повністю виключають можливість існування тіньових операцій.

Згідно монетарного методу розрахунку, рівень тіньової економіки у I кварталі 2012 року склав 26% від рівня офіційного ВВП, що на 3 в.п. нижче, ніж у аналогічному періоді 2011 року.

Зниження показника тінізації національної економіки за цим методом пов'язане із більш повільним ростом обсягів готівки поза депозитними установами у порівнянні як із темпами росту депозитів, так і з темпами росту скоригованих витрат населення.

Загальний обсяг депозитів у I кварталі 2012 року зріс на 13,9%, у той час як обсяг готівки поза депозитними установами – на 4,7%.

Обсяг скорегованих грошових витрат домогосподарств у 2011 році зріс на 17,6%, що більш, ніж у 3 рази перевищує темпи приросту готівки поза банками. Тобто темпи витрат домогосподарств перевищують темпи зростання пропозиції готівкових грошей в економіці (є основним засобом проведення розрахунку рівня тіньових операцій). Загалом, таке може відбуватись за рахунок збільшення використання кредитних ресурсів під час фінансування витрат населення, скорочення обсягів заощаджень населення, або зменшення рівня тінізації операцій з купівлі-продажу населення товарів. Оскільки обсяги споживчих кредитів на початку року скорочувались, а зменшення схильності заощаджень не компенсує розриву в темпах росту готівки та скоригованих грошових витрат, можна припустити про зменшення рівня тінізації у даній сфері економіки.

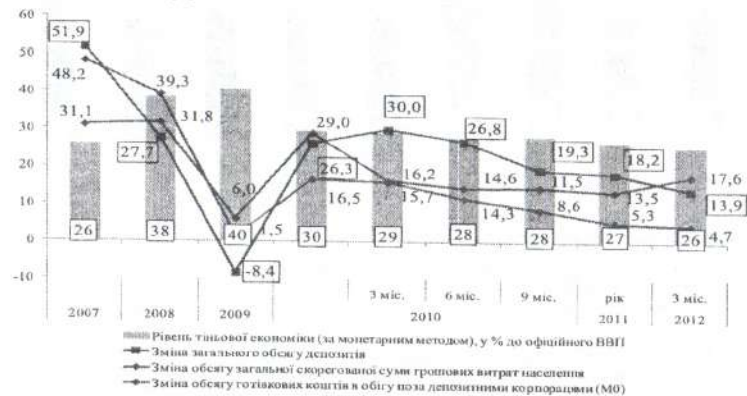

Рис. 3 Рівень тіньової економіки за монетарним методом, % до офіційного ВВП [2]

Чинником, який негативно впливав на процес детінізації економіки України за цим методом було переважання обсягів купівлі населенням у банках іноземної валюти, яка може виступати джерелом купівлі товарів та оплати послуг у нелегальному секторі, над обсягами її продажу банкам (на 1,47 млрд. дол. США). Разом з тим, даний показник був у 2,2 рази нижчим, ніж у січні-березні 2011 року.

Слід зазначити, що всі методи мають свої переваги та недоліки. Для об'єктивного аналізу рівня тіньової економіки в країні слід використовувати вказані методики в комплексі та удосконалювати їх.

Література:

1. Володажченко Д. С. Тіньова економіка сьогодні: причини та наслідки // Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2010-1/doc/09.pdf

2. Тишук Т. А. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання // Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/1201_dop_new.pdf. К.: НІСД, 2011. - 31 с.

3. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації // Вісник Львівського університету. – 2011. – № 2. – С. 351.

УДК 336.7 : 343.3

Онищенко Світлана Володимирівна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи,

Пугач Олександра Анатоліївна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, аспірант кафедри фінансів і банківської справи

ТІНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ ЯК РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

В умовах глобалізації світової економіки та дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів тінізація фінансових потоків у національній економіці України становить загрозу економічній безпеці держави.

У грошово-кредитній сфері одним із індикаторів рівня тінізації національної економіки є показник обсягу використання готівки у розрахунках по відношенню до офіційного ВВП та динаміка структури грошової бази в країні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягу готівки в обігу по відношенню до ВВП у 2004 – 2011 рр.

Джерело: розрахунки автора за даними Національного банку України [4]

Негативним залишається той факт, що на кінець 2011 року за даними МВФ серед європейських країн Україна посідала перше місце за обсягом готівки в обігу по відношенню до ВВП, що підтверджує високий рівень тінізації національної економіки.

Іншим негативним чинником у грошово-кредитній сфері, що свідчить про зростання тіньової економіки, є переважання обсягів купівлі населенням у банках іноземної валюти, яка може виступати джерелом купівлі товарів та оплати послуг у нелегальному секторі, над обсягами її продажу банкам на 1,47 млрд. дол. США [5]. Хоча позитивною тенденцією можна вважати скорочення величини даного показника у березні 2012 року в 3,8 рази у порівнянні з вереснем 2011 року.

Під дією низки зазначених вище монетарних чинників, які сприяють зростанню масштабів тінізації фінансових потоків, рівень тіньової економіки в Україні за монетарним методом стабільно перевищує 25 % від офіційного ВВП, а в кризовий 2009 рік він досяг 40 % ВВП [2].

Оцінити масштабність фінансових потоків, які проходять поза бюджетом України, можна проаналізувавши співвідношення прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами походження та зовнішніх інвестицій з України до окремих країн світу (рис. 2).

Рис. 2. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну та зовнішніх інвестицій з України за окремими країнами світу у 2011 році

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Існування офшорних зон та угод щодо уникнення подвійного оподаткування між окремими країнами створює сприятливі умови для відмивання коштів. Так, як видно з рис. 2, у зв'язку з дією подібної угоди між Україною та Кіпром від 1982 року станом на кінець 2011 року до Кіпру спрямовувалося майже 92 % всіх прямих інвестицій з України на загальну суму 6,9 млрд. дол. США. В структурі прямих іноземних інвестицій в Україну Кіпр також має найбільшу їх частку – майже 26 % від загального обсягу, що становить 12,7 млрд. дол. США.

Окрім цього обсяги тіньових фінансових потоків у сфері зовнішньої торгівлі можна проаналізувати за даними платіжного балансу України, який містить спеціальне коригування під назвою «обсяги недоотриманої виручки за експорт товарів та послуг, оплати за імпорт, що не надійшов, та платежі за фіктивними операціями з цінними паперами».

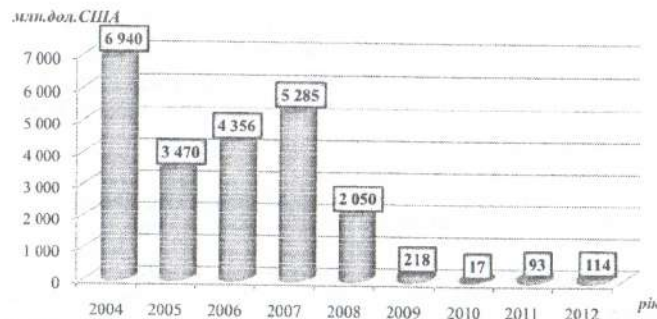

Рис. 3. Динаміка обсягу фіктивних операцій зовнішньої торгівлі та з цінними паперами в Україні у 2004 – 2012 рр.

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [3]

Найбільший обсяг фіктивних операцій зовнішньої торгівлі та з «технічними» цінними паперами в Україні зафіксований у 2004 році на загальну суму 6,94 млрд. дол. США (рис. 3). Останнім часом через значне падіння об'ємів зовнішньої торгівлі та зниження прибутків українських підприємств обсяг таких операцій суттєво скоротився – до 17 млн. дол. США у 2010 р. та 114 млн. дол. США у 2012 р., але в посткризовий період разом із відновленням економічної активності на світових ринках в Україні спостерігається негативна тенденція до зростання обсягів фіктивних операцій зовнішньої торгівлі.

Таким чином, поширення фіктивних операцій зовнішньої торгівлі та використання «технічних» цінних паперів знижує інвестиційну привабливість фондового ринку України і являється загрозою економічній безпеці суб'єктів господарювання та держави в цілому.

Подальше зростання рівня тінізації фінансових потоків в Україні провокує як внутрішні ризики дестабілізації економічної ситуації, пов'язані зі зростанням негативного сальдо поточного рахунку платіжного балансу, зростанням девальваційних очікувань, так і зовнішні дестабілізуючі чинники, зокрема, рецесійні процеси в країнах Єврозони та збереження значних фінансових (боргових) проблем на зовнішніх ринках, що у разі їх поширення може спричинити різке сповільнення темпів економічного зростання і в Україні.

Література

1. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки (Наказ Міністерства економіки від 18.02.2009 р. № 123) // Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publisl/category/main?cat_id=38738.
2. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2012 року // Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>
3. Бюлетень Національного банку України // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publisl/category?cat_id=67693
4. Монетарний огляд за 2011 рік / Генеральний департамент грошово-кредитної політики Національного банку України // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=104460>
5. Основні тенденції валютного ринку // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publisl/category?cat_id=58039
6. Економічна безпека: навч. посіб. / О. С. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джузі. – К.: Алєрта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
7. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: [монографія] / З. С. Варналій, Я. А. Жаліло, Т. Т. Ковальчук, А. Я. Гончарук. – К.: НІСД, 2006. – 576 с.
8. Мірошніченко О. В. Ілєгална економіка та фінансові операції з легалізації незаконних доходів у контексті економічної безпеки / О. В. Мірошніченко // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 49–60.

УДК 336

Рева Ігор Едуардович,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, аспірант
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах вплив світових фінансових систем на окремо взятую державу призводить до того, що фінансова безпека стає не лише національною проблемою, а й визначальною детермінантою сучасної глобальної економіки. Враховуючи багатосекторність поняття фінансової безпеки, складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних її елементів визначення пріоритетних шляхів покращення рівня фінансової безпеки України можливо лише за рахунок їх чіткого поділу та розмежування [1]. В першу чергу, даний процес потребує використання системного підходу, який дасть змогу репрезентативно розглянути

Наукове видання

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених

Комп'ютерна верстка

С.П. Сівіцька

Підп. до друку 02.12.2013 р. Формат 60x84 1/16.

Папір ксерокс. Друк різнограф.

Ум. друк. арк. – 19,37

Тираж 130 прим.

Макет та тиражування виконано у поліграфічному центрі Полтавського
національного технічного університету

імені Юрія Кондратюка

36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24

Свідоство про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК, № 3130 від 06.03.2008 р.